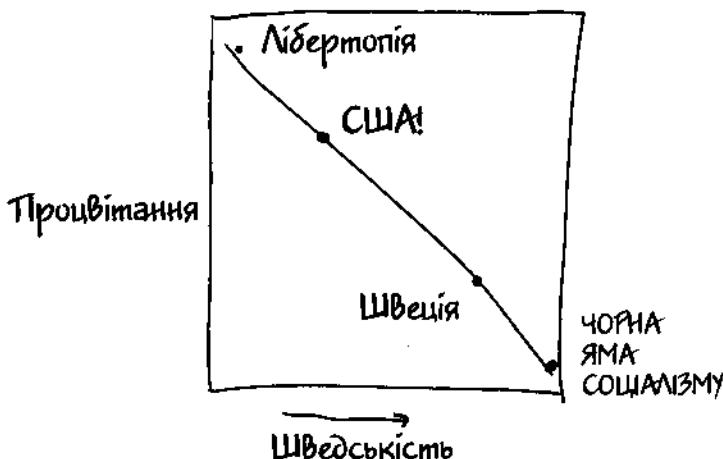

Менш схожі на Швецію

Кілька років тому, у розпалі дебатів навколо Закону про доступне медичне обслуговування, Деніел Дж. Мітчелл з Інституту Катона помістив у своєму блозі допис із провокативною назвою¹³ «Чому Обама намагається зробити Америку більш схожою на Швецію, тоді як шведи намагаються бути менш схожими на Швецію?»

Добре запитання! Коли його так поставити, здається, що все справді вкрай неправильно. Чому, пане президенте, ми йдемо проти потоку історії, коли соціальні держави загального добробуту по всьому світу — навіть маленька багата Швеція! — урізає щедру соціальну допомогу й високі податки? «Якщо шведи чогось навчилися на своїх помилках і тепер намагаються скоротити розміри і повноваження уряду, — пише Мітчелл, — чому ж американські політики приречені раз у раз ці помилки повторювати?»

Щоб відповісти на це запитання, нам знадобиться надзвичайно наукова діаграма. Ось як виглядає світ згідно з Інститутом Катона:

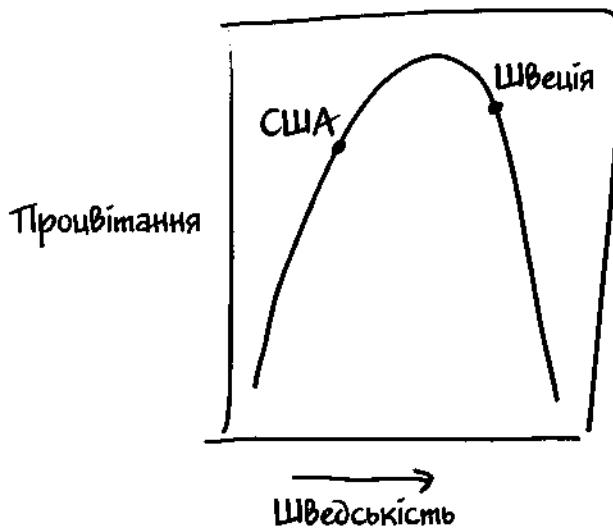

Вісь x — це «шведськість», вісь y — певна міра процвітання. Не переймайтесь точністю вимірювання цих речей. Суть тут ось у чому: згідно з діаграмою, що шведськішими ви є, то гірше живеться у вашій країні. Шведи не дурні, вони затянули це і взялися дертися північно-західним схилом до вільно-рінкового процвітання. А от Обама котиться не туди.

Давайте тепер я змалюю ту саму картину з точки зору людей, чиї економічні погляди більші до президента Обами, ніж до Інституту Катона.

Ця картина дає зовсім іншу пораду стосовно того, скільки шведськості нам потрібно. Де пік процвітання? У точці, де шведськості більше, ніж в Америці, але менше, ніж у Швеції. Якщо картина правильна, Обама має більш ніж достатньо підстав посилювати нашу соціальну державу, у той час як шведи — скорочувати свою.

Різниця між двома малюнками — це відмінність між лінійністю і нелінійністю, одна з центральних відмінностей у математиці. Лінія Інституту Катона — пряма^{*}; некатонівська лінія, з горбом посередині — ні.

Пряма — це один з видів ліній, але лише один, і прямі можуть мати різноманітні особливі властивості, яких не мають інші лінії. Найвища точка відрізка прямої — максимум процвітання у цьому прикладі — має бути або на

* Під «шведськістю» тут розуміється «обсяг соціальних послуг та оподаткування», а не такі риси Швеції, як «широкі доступність оселедців під десятками різних соусів», до чого, поза сумнівом, має прагнучи будь-яка країна.

** Чи, якщо наполягатимете, лінійний сегмент. Цій відмінності я не надаватиму великого значення.

одному кінці, або на іншому. Просто така властивість ліній. Якщо скорочення податків — добре для процвітання, то ще більше скорочення — це ще краще. І якщо шведи хочуть дешевіуватися, то так і повинно бути. Звісно, опозиційний до Інституту Катона дослідницький центр може сказати, що лінія йде в іншому напрямку, з південного заходу до північного сходу. А якщо так, то соціальних витрат забагато не буває. Оптимальна політика — максимальна шведськість.

Зазвичай, якщо хтось каже, що він «мислить нелінійно», це означає, що він зараз вибачатиметься за те, що загубив річ, яку у вас позичив. Але нелінійність справді існує! І в цьому контексті мислити нелінійно критично важливо, тому що не всі лінії прямі. Якщо трохи подумати, стає зрозуміло, що реальні криві реальної економіки такі, як на другому малюнку, а не на першому. Це криві. Аргументація Мітчелла — приклад хибної лінійності. Він припускає, не кажучи цього прямо й відверто, що шлях до процвітання описується лінійним сегментом з першої картинки, за якою скорочення соціальної інфраструктури у Швеції означає, що ми маємо діяти так само.

Але якщо ви вважаєте, що соціальної держави може бути забагато чи замало, то знаєте, що лінійна картина хибна. Тут діє принцип, складніший за просто «більше держави — погано, менше — добре». Генерали, що радилися з Абрагамом Вальдом, були в тому самому становищі: замало броні означало, що літак зіб'ють, забагато — що він не полетить. Питання не в тому, добре чи погано поставити більше броні; може бути і так і так, залежно від того, скільки броні на літаку вже є. Якщо є оптимальна відповідь, то вона десь посередині, і відхилення у будь-який бік буде поганим.

Нелінійне мислення каже, що вибір напрямку руху залежить від того, де ви вже знаходитесь.

Ідея ця не нова. Ще Горацій стверджував: *«Est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum»* («Міра повинна бути в усьому, й усьому є певні межі, за якими не може бути добра на світі»). Ще раніше Арістотель в «Нікомаховій етиці» зауважує, що істи забагато і замало — погано для комплекції. Оптимум десь посередині — оскільки залежність між харчуванням і здоров'ям не пряма, а описується кривою, обидва кінці якої позначають небажаний результат.

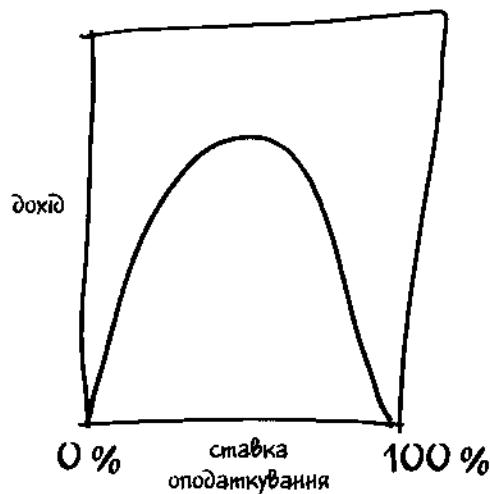
ВУДУ-ЕКОНОМІКА

Іронія в тому, що економісти-консерватори, такі як хлопці з Інституту Катона, давно розуміють це краще за будь-кого іншого. Та друга картинка, яку я тут малював? Та, надзвичайно наукова, з горбом посередині? Не я перший її намалював. Вона має назив крива Лаффера, і упродовж майже сорока ро-

ків вона відігравала центральну роль в економічній політиці республіканців. У середній період президентства Рейгана ця крива стала таким загальником економічної риторики, що Бен Стайн згадав її у своєму знаменитому нудотному уроці у фільмі «Вихідний день Ферріса Б'юлера»:

Хтось знає, що це? Клас?... Хтось? Хтось це раніше бачив? Крива Лаффера. Хтось знає, про що йдеться? Ідеться про те, що в цій точці кривої доходів ви отримаєте точно ті самі доходи, що й у цій точці. Це дуже суперечливо. Хтось пам'ятає, як віце-президент Буш називав це 1980 року? Хтось? Якась там «ду»-економіка. Вуду-економіка.

Про криву Лаффера існує така легенда: Артур Лаффер, який був тоді професором економіки Чиказького університету, одного вечора 1974 року обідав з Діком Чейні, Дональдом Рамфельдом та редактором «Вол-Стріт Джорнел» Джудом Ванкіскі у ресторані розкішного віншингтонського готелю. Вони сперечалися про податковий план президента Форда і зрештою, як-то вчиняють інтелектуали, коли суперечка загострюється, Лаффер схопив серветку* і намалював картинку. Десь таку:

Горизонтальна вісь — рівень оподаткування, вертикальна — обсяг коштів, які уряд забирає у платників. На лівому краю графіка ставка податку становить 0 %; у такому разі, за визначенням, уряд податкових надходжень не отримує. Праворуч ставка податку дорівнює 100 %; усі ваші доходи, чи то від бізнесу, чи то зарплата, ідуть прямісінько до кишені Дядька Сема.

* Лаффер заперечує епізод із серветкою, згадуючи, що в тому ресторані серветки були з чудової тканини, яку б він ніколи не наважився сплюндрувати економічними карлючками.